

УДК 631.15.33

О.В.ПОПАДИНЕЦЬ, к.е.н., доц., НТУ «ХП», Харків,
О.І. КОЛОТЮК, ас. НТУ «ХП», Харків,

ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОРИВ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

В статті проаналізовано сутність інноваційного прориву на прикладі розвинутих країн та його можливості для сучасної України

The article analyzes the nature of innovative breakthrough in the example of developed countries and its possible in today's Ukraine

Ключові слова: інноваційний прорив, нанотехнології, інтелектуальний потенціал, високотехнологічні розробки

Вступ. Побудова інноваційної економіки будь – якою країною неможлива лише за рахунок еволюційного розвитку; обов'язковою передумовою високотехнологічної економіки виступає інноваційний прорив. Це підтверджує досвід всіх країн, що здійснили перехід від традиційного суспільства до суспільства високих технологій – США, Японія, Фінляндія, Індія, Ірландія, Китай та ін.

Сьогодні, попри відносну новизну проблеми інноваційного розвитку, ряд вітчизняних і зарубіжних авторів розробляють нові моделі інноваційного процесу. Серед них необхідно виділити роботи таких вчених, як: О. Амоша, Л. Безчасного, Д. Бекаттіні, М. Долішнього, Р. Кемегні, Ф. Кука, О. Лалко, О. Одарича, Д. Хоувеллса, В. Чижова та ін.

Постановка завдання. Метою статті є визначення сутності інноваційного прориву на прикладі розвинутих країн та можливості його для сучасної України

Методологія. Аналіз ситуації в Україні свідчить, що, попри високий інтелектуальний потенціал у прикладній та фундаментальній науці, показники темпів та якості інноваційних процесів в національній економіці залишаються надзвичайно низькими. Так, домінуючими в Україні є ресурсномісткі низькотехнологічні галузі, а високотехнологічні напрямки створюють лише близько 3-5% загального продукту. Найпрогресивніші наукомісткі галузі, такі як нанотехнології, оптоелектроніка, біотехнології, геноміка, фотоніка, КАЛС - технології, в Україні майже відсутні – менше 0,1% ВВП. Відповідно даним Держкомстату, інноваціями займаються близько 11% промислових підприємств.

Фінансування високотехнологічних напрямків є вкрай низьким, інвестиції не спрямовуються до інноваційної сфери. Щорічно скорочується освоєння нових видів техніки – за 10 років майже у 12 разів. Протягом 15 років кількість зайнятих в високотехнологічній сфері в Україні – скоротилась втричі. Тільки за останні роки з ВНЗ пішло більш 5000 чоловік професорсько-викладацького складу, у тому числі більш 400 докторів наук.

Результати дослідження. Серед чинників негативної ситуацію в сфері

інновацій, слід відзначити:

- по-перше, відсутність єдиної державної підтримки розвитку інноваційних процесів. Незважаючи на прийняту Стратегію інноваційного розвитку України, перехід до інноваційної економіки не відбувся, оскільки реальні кроки не мали системного характеру;

- по –друге, відсутньою є дієва законодавча база, так відповідні нормативно-правові акти, щодо наукової і науково-технічної діяльності та відносини інтелектуальної власності, є недосконалими та неузгодженими. Занизькими є темпи розгляду та затвердження нових нормативних актів. Необхідним вважається створення Науково-технічного та інноваційного Кодексу України (НПКУ), який має сформувати єдину правову систему законодавчого забезпечення наукової та науково-технологічної діяльності, органічно пов'язати між собою різні структурні елементи та встановити правові основи їх взаємодії;

- по – третє, недостатнім і неефективним є рівень фінансування освіти та науки та інноваційного бізнесу;

- по – четверте, гальмує інноваційний розвиток країни несприятливе інституційне середовище – відсутність дієвої інноваційної інфраструктури, труднощі фінансового та кредитного забезпечення впровадження науково-технічних розробок; несформованість механізмів стимулювання інвестиційних процесів у сфері високих технологій;

- по- п'яте, відсутній якісний попит на високотехнологічні розробки, що спричинено неспроможністю вітчизняних виробників фінансувати та впроваджувати відповідні наукові дослідження. Через відсутність комерціалізації продукту не відбувається взаємовигідне співробітництво між освітою, наукою та реальним сектором. Це викликає необхідність пошуку цільової аудиторії на Заході.

Представлені дані свідчать, що технічний рівень більшості виробництв України відстає від рівня західних країн як мінімум на 50 років. Не зважаючи на те, що Україна є сьогодні державою з достатньо високим інтелектуальним потенціалом, з традиціями у галузі прикладної та фундаментальної науки, показники стану інноваційних процесів в економіці України залишаються надзвичайно низькими; науково – технічні розробки та їх впровадження є сьогодні однією з найбільш нерегульованих сфер суспільного життя. Так, чисельність виконавців наукових та науково – технічних робіт в Україні за роки її незалежності скоротилась з 313 тис. в 1990 г. до 105 тис., тобто на дві третини. Спричиняє таке неефективне використання інтелектуальних ресурсів не тільки недостатній рівень фінансування, але і відсутність єдиної продуманої державної підтримки розвитку інноваційних процесів. Однак, завдяки накопиченим інтелектуальним здібностям, великій кількості спеціалістів з найвищим рівнем кваліфікації, молода, але швидко зростаюча галузь інформаційних технологій має величезний потенціал і демонструє дуже бурхливий розвиток. Так, українська галузь інформаційних технологій збільшила за останні роки обсяг експорту продуктів та послуг на 40% і сягнула близько 70 млн. дол. Експортерами є

майже 300 вітчизняних компаній, з яких 60% були засновані протягом останніх п'яти років. До того, потенційно Україна є достатньо конкурентоспроможною на ринку ПЗ: за кількістю сертифікованих програмістів (23 тис.) вона має 7-ме місце у світі. Однак, сьогодні на світовому ринку практично відсутні програмні продукти українських фахівців, оскільки цей ринок є дуже специфічним, вимагає значного фінансування, відповідного маркетингового супроводу, активного та якісного попиту та перекладу програм для різних країн.

За умови збереження існуючої ситуації, з кожним роком Україною консервується і посилюється технологічне відставання від провідних країн світу, блокуються можливості формування стійкого економічного зростання на основі використання інновацій.

Практика більшості країн свідчить, що здійснення високотехнологічного прориву і формування інноваційної економіки може базуватись на таких чинниках:

1. Активній та всебічній підтримці державою, спеціальними та регіональними органами влади новостворених інноваційно-орієнтованих структур. Наприклад, в КНР дев'ять найбільших технологічних університетів отримують від держави підвищене фінансування для створення технопарків та центрів технічного розвитку.

2. Розробці альтернативи витоку висококваліфікованих фахівців з країни, оскільки високий рівень еміграції унеможлиблює побудову високотехнологічної економіки. Так, чинником інноваційного успіху Ірландії є використання наявних молодих та висококваліфікованих кадрів. Загальна кількість компаній, що працює у високотехнологічних галузях складає 1300, має 25 млрд. дол. річного обсягу виробництва та 2 млрд. дол. обсягу експорту. Із десяти найбільших світових виробників ПЗ, сім мають філії чи дочірні фірми в Ірландії.

3. Заохочення прямого співробітництва з закордонними науково-дослідними установами. Так, великий успіх мають спільні китайсько-українські науково-технологічні парки, перші з яких були створені у 2000 р. у провінції Шаньдун та у 2001 р. у місті Цзинань. До роботи у цих установах залучені НТУ «КП», Херсонський університет та Харківський інститут шовківництва.

4. Залучення іноземних інвестицій для стимулювання розвитку сфери надризикованого венчурного бізнесу. Не випадково Силіконова долина живе за формулою - високий ризик - високі технології - високий рівень життя, яка стала гаслом для всіх країн з розвиненою економікою. Бурхливе зростання нових галузей, таких як персональні комп'ютери і біотехнологія, виявилися можливим в основному при участі венчурних інвестицій. Саме за допомогою венчурного капіталу на базі малих інноваційних компаній утворились відомі фірми – провідні виробники комп'ютерів та ПЗ. З першого венчурного фонду Силіконової долини взагалі інвестовано було усього 3 млн. дол, а інвестори отримали майже дев'яносто.

5. Сприяння активному розвитку і функціонуванню малого бізнесу, що є мобільнішим, більшою мірою спроможний на оперативну розробку й впровадження нововведень у виробництво. Наприклад невеликі підприємства Силіконової Долини,

розвиваючи нові технології, потягнули за собою інші, забезпечуючи їх провідними розробками у різноманітних галузях.

6. Сприяння тяжінню елементів інноваційної інфраструктури до великих наукових та освітянських центрів. Ефективність такої політики доведена досвідом китайських технологічних парків, що розташовуються не біля індустриальних зон, а поруч з великими науковими та дослідними центрами; є добре інтегрованими в економіку міста чи району.

8 Сприянні залученню внутрішніх та іноземних інвестицій до науково – технічної сфери шляхом створення сприятливого податного клімату. Так, для іноземних інвесторів технопаркам Китаю надаються численні податкові та митні пільги, що дозволяє: отримувати від 50 до 100% прибутку, мати знижену ставку податку на прибуток; визнання будь-якого розміру іноземного капіталу; вільний переказ коштів та прибутків за кордон; звільнення від оподаткування в разі реінвестування прибутків; великий строк дії угод з іноземними партнерами тощо.

Проведений аналіз свідчить, що науково-технічні розробки та їх впровадження залишається в Україні однією з найбільш нерегульованих сфер суспільного життя, відповідно, здійснення інноваційного прориву вимагає широкого комплексу заходів з боку держави, які мають передбачати наступні напрямки: розробку і прийняття відповідного нормативно – правове забезпечення, створення сприятливого інституційного середовища, підтримку елементів інноваційної системи (технопарки, технополіси, інфопорти, бізнес – інкубатори, «бізнес – янголи»), розробку та впровадження фінансового, кредитного, податкового, митного та інформаційного механізмів забезпечення розвитку інноваційних напрямків економіки.

Список літератури: 1. *Хименко О.* Україна інноваційна: реалія чи обрії? //Зовнішньоекономічний кур'єр, 2006. №1-2, http://www.lcci.com.ua/zekimg/zek_1-2_06.pdf. 2. *Коноваленко М.К., Коваль Р.А.* Регіональні аспекти активізації інноваційної діяльності в Україні. / Актуальні проблеми державного управління. Збірник наукових праць №1 (27). – Харків.: ХарПІ НАДУ.- 2006. – С.353-360. 3. *Безязичний В., Мамонова В.* Формування стратегії соціально – економічного розвитку регіону / Актуальні проблеми державного управління. Збірник наукових праць №1 (6). – Харків, 2000. – С.108-117. 4. *Кульчицький І., Засядли К., Клепка М.* Формування сприятливих умов для розвитку інноваційних підприємств України / Зовнішньоекономічний кур'єр 1-2 '06, http://www.lcci.com.ua/zekimg/zek_1-2_06.pdf 5. *Економіка знань та її перспективи для України.* К., 2004. – 163с.

Подано до редакції 18.03.2011